

CAPUT II.

DE PROPRIETATIBUS ENTIS.

41. Prologus. 1. Proprietas transcendentalis entis est id quod cum ente necessario connectitur et convenit omnibus entibus in quantum sunt entia, non vero in quantum sunt talis vel talis speciei.

2. Triplex est entis proprietas : a) *Unitas*, quae convenit enti absolute inspecto ; b) *Veritas* quae convenit enti prout ad intellectum habet ordinem ; c) *Bonitas* quae enti convenit quatenus appetitum respicit. — Quare istud caput in tres articulos dividitur.

ARTICULUS I.

DE UNITATE TRANSCENDENTALI ENTIS.

Unitati opponuntur pluralitas et distinctio ; de pluralitate dicitur in tertia parte ; de distinctione autem, postquam de unitate actum fuerit.

§ 1. De unitate quae entibus competit.

42. Notiones. *Definitio*. 1. *Unum* addit enti negationem divisionis : Unum nihil aliud significat quam *ens indivisum*, et ex hoc ipso apparet quod unum convertitur cum ente.

2. *Unitas* entis, seu ejus *indivisio*, adaequate inspecta, tum in eo reponitur quod alia constitutivorum entis ab aliis non separantur, neque separari valeant, essentia remanente in singulis ; tum in eo quod ejus realitas non multiplicetur in pluribus. In utroque enim casu exsurgit *pluralitas*, in primo quidem entium diversae speciei, in altero vero entium ejusdem speciei. — Sic unitas hominis in eo consistit quod anima non sit separata a corpore, quod non possit ita separari ut essentia humana praedicetur de utraque parte seorsim ab altera, deni-

que quod complexus non multiplicetur in pluribus individuis.

Divisio. 1. Ex modo dictis apparet dari unitatem formalem et individualementem : a) *formalis* seu *essentialis* stat in eo quod essentia entis dividi nequit in plures essentias ejusdem adaequatae denominationis ; b) *individualis* stat in eo quod ens dividi non potest in plura entia quae essent illud ipsum ens. Quod hac unitate gaudet, dicitur *individuum*, *singulare*.

2. *Unitas formalis* est *simplicitatis* aut *compositionis* prouti abest aut adest compositio ex partibus.

3. *Unum* est *per se* aut *per accidens* :

a) *Unum per se* est *essentia completa*. Si est composita, constat partibus distinctis aut ratione aut realiter. — Partes realiter distinctae seu physicae quae constituunt ens unum per se, sunt substantiales vel integrantes. Sic substantia corporea completa constituitur ex materia et ex forma, quarum utraque est substantia incompleta ; corpus humanum, constitutum ex materia et ex forma, complectitur varia membra quae dicuntur partes integrantes, quia ex his exsurgit substantia integra. — Partes ratione distinctae seu *metaphysicae* sunt α) genus et differentia specifica ; β) essentia realis ejusque existentia ; γ) individuum et principium individuationis ; δ) natura et suppositum.

b) *Unum per accidens* coalescit ex unione entis jam substantialiter completi et integri et ex *ulterioribus determinationibus*. Efflorescit duobus modis : α) *Unione intrinseca essentiae cum ente ex ejus potentia educto, ei contingentem inhaerenti et accidentaliter perficienti*. Talis est unio substantiae et accidentis, puta corporis et coloris, animae et scientiae, animae et sanctitatis etc. β) *Unione extrinseca rerum distinctarum*.

Unio extrinseca tripliciter fit : α) Cum plura copulantur ad unum constituendum ex ordinatione intellectus humani ; sic lapides ordinantur ut exsurgat domus una. *Unitas* vocatur *artificialis*. — β) Cum plures personae uniuntur ad unum finem prosequendum. Vocatur *moralis*. — γ) Cum plura juxtaponuntur aut in eodem loco uniuntur. Est *unitas purae aggregationis*.

Thesis 7. Omne ens est unum, gaudetque tum unitate individuali tum unitate formali.

43. I^a PARS. *Omne ens est unum, seu indivisum.*

PROB. Ens est aut simplex aut compositum. Atqui tum ens simplex tum ens compositum est unum, h. e. indivisum. Ergo omne ens est unum.

Prob. 1^a pars Min. Ens simplex non constat ex partibus. Ergo non tantum est indivisum sed et indivisibile.

Prob. 2^a pars Min. Ut ens sit compositum, oportet ut non sit divisum; ut enim partes sint compositae (simul positae), oportet ut non sint divisae. Ergo ut ens dici queat compositum, oportet ut sit unum.

44. II^a PARS. *Omne ens est individuum.*

Sensus: Nullum ens dividi potest in plura entia quae essent illud ens totum et idem.

PROB. Repugnat dari universalialia a parte rei. Atqui eo quod ens non esset individuum, consequens esset dari universalialia a parte rei. Ergo repugnat ens non esse singulare.

45. III^a PARS. *Omne ens gaudet unitate formali.*

PROB. Omne ens habet essentiam suam. Atqui essentia quaevis gaudet unitate formali; patet quia est indivisibilis. Ergo.

§ 2. — *De principio individuationis.*

Modo probatum est omne ens esse individuum. Jam investigandum est quid sit illud quo ens intrinsecus determinatur ad hoc ut sit individuum, seu dividi nequeat in plura quae essent illud ens; illud vero determinativum vocatur principium individuationis. — Quaestio versatur circa omne ens, sive sit substantia sive accidens, sive sit simplex sive compositum, sive sit ejusdem speciei ac alia quaedam entia, sive unicum (1).

(1) Aliud est principium individuationis, aliud sunt notae individuantes. Principium enim individuationis est id quo *ens reale individuatur*; notae autem individuantes sunt notae quibus *conceptus individuatur* seu quibus conceptus evadit singularis. — Rei enim existentis in ordine reali haberi possunt conceptus varii: concipi potest natura communis seu specifica, qui conceptus repraesentat

46. Sententiae. I^a est Thomistarum, sequentiaque perhibet: a) Entia pertinentia *ad eandem spectem* individuantur *per materiam signatam*. Juxta alios, materia signata est materia affecta certa quantitate, juxta alios est materia capax certae quantitatis. b) Itaque ens ab omni materia expers est *unicum* in sua specie; secus enim non singularizaretur. Tale autem ens *per ipsam suam realitatem est individuum*.

II^a SENT. videtur esse Scoti et eam tenet Fonseca. *Res fit individua per modum ex natura rei distinctum ab ipsa*.

III^a SENTENTIA est Vasquezii, Durandi, Toleti et Suarezii. Juxta hanc sententiam *quaevis realitas*, sive simplex sit sive composita, sive substantia sive accidens, est singularis *per ipsammet suam realitatem*: proinde principium formale individuationis *non est realiter distinctum* a re individuata, sed *ratione dumtaxat*. — Distinctio autem rationis huc redit, quod per conceptum praecisivum concipi potest natura realis quae est in Petro, quin concipiatur expresse hanc naturam Petri esse distinctam a ceteris. Hic conceptus est objective realis quoad id quod concipitur, non vero quoad modum concipiendi.

Thesis 8. Omne ens est individuum per realitatem suam.

47. PROB. I^m ARG. Petitur ex triplici absurdo:

1. Ex eo quod aliquod ens singularizaretur per aliquid superadditum, consequens foret illud ens per se non esse individuum, et proinde illud per se esse universale. Atqui absurdum est ullum ens reale per se esse universale. Ergo.

2. Istud superadditum enti reali, vel individuatur per se vel per aliud. Atqui neutrum dici potest. Ergo nihil superadditur quo individuatur ens reale.

cetera individua ejusdem speciei; praeter essentiam, concipi possunt varia accidentia quae et ipsa aliis individuis competere possunt; praeter essentiam et varia accidentia, concipi possunt variae notae individuantes in dialectica recensitae, quibus discernuntur varia individua inter se, et gignitur conceptus singularis unius rei repraesentativus. Verum neque notae istae objectivae realiter distinguuntur ab essentia, neque realitas individui per eas a ceteris individuis distinguitur.

Patet major quia istud superadditum debet esse singularizatum; secus enim neque ens cui superadditur esset per se individuum, neque id quod superadditur; igitur compositum non valeret individuari.

Prob. 1^a pars Min. Circa hoc aliud redit quaestio, et inducitur processus in infinitum. Ergo.

Prob. 2^a pars Min. Si istud principium per se individuatur, nulla est ratio asserendi aliud ens reale indigere principio a se distincto, ad hoc ut individuetur.

3. Ex sententia Thomistarum consequens est in entibus immaterialibus per se subsistentibus tot naturaliter debere esse species, quot sunt individua. Atqui hoc videtur esse absurdum; etenim nulla datur ratio cur Deus non posset creare duos angelos ejusdem speciei. Ergo.

Si ais: Istud ens est necessario unicum in sua specie quod non potest multiplicari. Atqui forma immaterialis non potest multiplicari. Ergo specie differt ab omni alia forma immateriali.

Prob. Min. Forma immaterialis est abstracta a materia. Atqui forma abstracta a materia non potest multiplicari. Ergo.

RESP. Dist. Maj. Illud est necessario unicum quod non potest multiplicari, neque per generationem, neque per *creationem*, *Conc.*; quod non potest multiplicari per *generationem*, *Neg.*; *Cdt. Min.* Forma immaterialis non potest multiplicari per *generationem*, *Conc.*; per *creationem*, *Neg.* — Ad prob. minoris, *Conc. Maj.*; *Dist. Min.* eodem modo.

II^m ARG. Ens est individuum per illud quo primo, seu ratione sui, non vero ratione alterius, repugnat illud ens dividi in plura quae essent ipsum illud ens. Atqui per ipsammet realitatem suam regnat primo, seu ratione ipsiusmet realitatis, ut quodvis ens dividatur in plura quae essent illud ipsum ens. Ergo quodvis ens est individuum per ipsammet suam realitatem.

48. Schol. 1^m. Materia dici potest principium *manifestativum* individuationis. Etenim a materia, utpote sensibili, petuntur plures *notae individuantes*, quibus nempe varia individua inter se distinguere solemus. — Deinde materia est principium quo *multiplicantur individua corporea*, siquidem formae materiales ex potentia materiae educuntur; speciatim vero est principium quo *multiplicantur individua animalia*.

Scholion. 2^m. Sequentia vocabula: « *Essentia et natura humana communis, specifica, abstracte concepta* » duplici significato usurpari possunt: a) *pro conceptu speciei* repraesentante plurimum distributive sumptorum essentiam completam; b) *pro eo quod praecise in individuis huic conceptui respondet*, omissis ceteris quae realiter identificarentur cum formalitate concepta; proin pro natura reali quatenus concipitur, non concepto subjecto, nec concepta individuatione, et quatenus est id quo individuum est simile aliis.

§ 3. De distinctione.

Distinctio est negatio identitatis; est duplex, *realis* nempe et *logica* sive rationis.

49. *Distinctio realis* est absentia identitatis in re, independentem a consideratione mentis; quare habetur cum una res non est a parte rei alia.

Distinctio realis est duplex: a) Altera habetur inter res *divisas* a se mutuo. Sic distinguitur Petrus a Paulo. b) Altera inter res *intrinsicus unitas*: hac distinguuntur totum et pars, materia et forma, substantia et accidens absolutum. Admittit gradus pro indole entitatis ab alia distinctae. Minima dicitur *modalis*; ea distinguitur *modus*, puta ubi et quando, a substantia.

50. *Distinctio rationis* habetur cum una eademque res diversis conceptibus concipitur. Quare non habentur plura distincta nisi in mente; objecto quidem tribuitur pluralitas, verum per denominationem extrinsecam. Est duplex:

1. *Rationis ratiocinantis*, seu *logica*; habetur cum res una concipitur conceptibus pluribus qui eadem notas habent, seu quorum alii aliis substitui possunt. Conceptus dicuntur *formaliter idem*. Tales sunt conceptus Tullii et Ciceronis.

2. *Rationis ratiocinatae*, seu rationis cum *fundamento in re*, seu *metaphysica*, seu *virtualis*; habetur cum res una concipitur conceptibus qui explicite diversas notas habent. Hi conceptus dicuntur *formaliter diversi*. — *Distinctio vocatur virtualis* quia res est virtualiter multiplex, seu multis rebus aequivalet.

OBSERVA. a) Singuli conceptus rem totam repraesentant, sed

non totaliter; ideoque sunt *praecisivi*, non vero *exclusivi*, h. e. unus conceptus non exprimit id quod alter exprimit, et proinde ab eo praescindit; sed non excludit a suo objecto consortium illius quod alter exprimit.

b) Notae conceptae inesse possunt rei diversis modis : a) secundum *rationem propriam* qua concipiuntur; tales notae vocantur *formalitates* rei; sic in homine notae animalitatis et rationalitatis habentur ea ratione qua cogitantur; β) modo *excellentiore* quam cogitantur; tales notae dicuntur inesse rei *eminenter*; vocantur formalitates, licet minus proprie; sic omnes perfectiones habentur in Deo modo perfectiori quam repraesentantur conceptibus nostris; γ) modo *deficiente*; dicuntur rei inesse *analogice*.

c) Praecipuae formalitates rei sunt *gradus metaphysici* entis, seu praedicata *essentialia* quae enti competunt. Dicuntur *gradus*, tum quia ens per ea descendit ad determinatum individuum, tum quia per ea gradatim ascendimus in rei cognitionem. Alii dicuntur *generici* v. g. substantia, vivens, animal; alii *specifici*, ut homo, leo; alii *differentiales*, ut rationale et irrationale; alii *individuantes*, ut Petrus, Bucephalus.

5. Distinctio praefata est duplex : *perfecta* et *imperfecta* :

a) *Perfecta* habetur inter formalitates ejusdem rei quarum *neutra in conceptu suo, etiam implicite et confuse, includit id quod explicite per alteram formalitatem dicitur*. Tales sunt animalitas et rationalitas.

b) *Imperfecta* datur inter formalitates ejusdem rei quarum *utraque alteram in suo conceptu, saltem implicite et confuse, includit*. Sic justitia, quatenus praedicatur de Deo, inseparabilis est a misericordia, et eam implicite in suo conceptu includit; vicissim misericordia divina implicite includit justitiam. Nam justitia quatenus praedicatur de Deo dici debet infinite perfecta; sic vero implicite includit cetera attributa divina, quorum diversa est ratio formalis.

51. SIGNA DISTINCTIONIS REALIS sunt a) separabilitas mutua; b) repugnantia inter conceptus objectivos; c) separabilitas non mutua, qualis habetur, v. gr. inter animam et actum cogitandi, corpus et ubicationem, vel colorem, vel calorem; d) productio

unius ab altero. — Attamen dari potest distinctio realis, licet nullum ex his signis deprehendatur. Sic potentia operandi distinguitur a natura; desunt tamen signa praefata.

DE FUNDAMENTO DISTINCTIONIS RATIONIS.

Quaeritur quomodo fiat ut uni eidemque rei diversae formalitates, diversique gradus metaphysici competant, ita ut eorum ratione res concipiatur conceptibus formaliter diversis, quorum singuli inadaequate rem totam repraesentant.

52. *Sententiae*. 1. Juxta *Scotistas* formalitates rei distinguuntur *actu, objective, ex natura rei ante omnem intellectus operationem*; attamen non distinguuntur *ut res a re*. — Haec distinctio vocatur *formalis*, propterea quod habetur inter *formalitates diversas*; non autem est *realis*, haec enim habetur inter res. Talis autem objectiva distinctio fundamentum praebet conceptibus diversis (1).

2. Juxta nonnullos *Thomistas* una eademque essentia absoluta, independenter ab omni intellectus operatione, capax est suscipiendi sine contradictione praedicata constitutiva intrinsecus contradictoria. Exin objectum ex natura sua, independenter a mentis conceptibus, est virtualiter distinctum, seu aequivalet pluribus objectis distinctis.

3. Juxta *Suarezium* et alios bene multos fundamentum distinctionis est tum *perfectio rei*, tum *imperfectio intellectus*.

Perfectio rei : Res enim, conceptibus repraesentata, potest quoad perfectionem aequivalere diversis perfectionibus, quae in pluribus entibus separatim reperiri possunt : sic v. g. perfectio essentiae divinae eminenter aequivalet omnibus perfec-

(1) Juxta *Scotistas* a) *formalitates* entis sunt a) illa quae invicem sunt inseparabilia, et nullam habent oppositionem relativam producentis et producti; β) quae habent diversas definitiones adaequatas. — *Mastrius* requirit insuper ut nullam habeant existentiam propriam, sed ut existant per unam existentiam totius. — b) *Res* intelliguntur illa a) quae sunt actu separata; β) quae sunt potentia separabilia, uti anima et corpus; γ) inter quae intercedit relatio producentis et producti.

tionibus creatis, perfectio hominis aequivalet perfectionibus quae reperiuntur in brutis, plantis, mineralibus, etc.; deinde res potest habere virtutem producendi plures effectus diversos; proindeque valet sustinere varias relationes similitudinis et disparitatis cum aliis entibus.

Imperfectio intellectus : Pro infirmitate sua nequit intellectus perfectiones plurimarum rerum uno conceptu exhaustire; inde exurgit necessitas ut rem sibi repraesentet per plures conceptus inadaequatos.

Quare praedicata contradictoria, puta esse principium sensitivum et non esse huiusmodi principium, eatenus conveniunt eidem rei, quatenus alio et alio conceptu cogitatur, seu secundum esse logicum et intentionale, non vero secundum esse reale et physicum. Si enim res uno modo consideratur ei tribuendum est praedicatum quod eidem rei non tribui potest prout alio modo consideratur; verum id praedicatum non denegari valet, si res materialiter et simpliciter consideratur.

53. CRISIS. *Falsa est sententia Scotistarum.* Etenim gradus metaphysici entis non distinguuntur realiter. Atqui quae distinguuntur distinctione formali, distinguuntur realiter; sunt enim plures res, nam ponuntur esse perfectiones plures.

Patet major quod a) ens non distinguitur realiter a differentiis; b) substantia a differentiis compositae aut simplicis: oportet enim ut ipsa substantia, secundum id quo constat, ex partibus coalescat aut iis careat; c) substantia corporea a differentiis vitae aut vita carentis: oportet enim ut vel immanenter agere possit aut non possit.

2. *Falsa est sententia Thomistarum.* Etenim essentia absoluta, quae susciperet praedicata constitutiva intrinsecus contradictoria, constitueretur formalitatibus contradictoriis. Atqui absurdum est essentiam constitui formalitatibus contradictoriis. Una enim formalitas destrueret aliam formalitatem, proindeque talis essentia simul esset et non esset.

3. *Ergo admittenda est sententia Suarezii.*

ARTICULUS II.

DE VERITATE TRANSCENDENTALI ENTIS.

Quae examinari solent in Logica de vero logico, in hoc loco rejicienda esse duximus. Quare agendum est: 1° de conceptu veri et falsi; 2° de vero et falso ontologico; 3° de vero et falso logico.

§ 1. *De conceptu veri et falsi.*

54. Ut via ascensus investigentur definitio et essentia veri et falsi quod vero opponitur, consideranda prius sunt ea quae ab omnibus nomine veri cohonestantur.

Porro triplex est rerum species quas homines veras appellant: a) *Res* in genere: sic Deus dicitur *vere* justus; res aliqua dicitur *verum* aurum; aliquis vocatur *verus* amicus. Haec veritas vocatur *ontologica*. — b) *Speciatim sermo* dicitur verus seu verax; ista autem veritas vocatur *moralis*. — c) *Conceptus et iudicia* dicuntur vera; eorumque veritas vocatur *logica*. — Terminus « verum, » prout refertur ad res, ad sermonem, ad cognitionem, non est aequivocus seu non refertur ad haec tria secundum diversam significationem. Illud constat quia mens non distrahitur in varios conceptus, audito vocabulo veri.

Quaestio. Quaeritur quid sit triplici huic generi commune, propter quod singula dicuntur *vera*; illud autem erit realis definitio veri, sive essentialis sive descriptiva.

Thesis 9. Verum in genere describi potest: adaequatio rei et intellectus.

55. PRAENOTANDA. In hac definitione: a) Vocabulum *res* sumitur sensu latissimo, signatque rem, sive realem, sive mere intelligibilem, puta principium analyticum. — b) Vocabulum *intellectus* sumitur pro actu facultatis intellectivae, nimirum conceptu et iudicio. — c) *Adaequatio* idem est ac *conformitas*: conformitas vero inter conceptum et rem duplex esse potest: a) *Perfecta*, ea nimirum ut nihil rei insit quod per conceptum